

STORTINGET

Innst. 206 S

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget
fra næringskomiteen

Dokument 8:33 S (2022–2023)

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar, Tobias Drevland Lund og Hege Bae Nyholt om å sikre innsyn i alle offentlig finansierte velferdstjenester

ferdstjenester med offentlig finansiering, er tilgjengelig, slik at det framkommer hvem er ansvarlig for velferdstjenesten.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen foreslå lovendringer som sikrer offentlig innsynsrett i alle opplysninger som er nødvendige for å føre kontroll med kommersielle aktører som leverer offentlig finansierte velferdstjenester, inkludert økonomi og arbeidsforhold.
2. Stortinget ber regjeringen underlegge private virksomheter som driver offentlig finansierte velferdstjenester, samme krav om å følge arkivlova, offentleglova og forvaltningsloven som offentlige virksomheter og komme tilbake til Stortinget med eventuelle nødvendige forslag som sikrer dette.
3. Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige lovforslag som sikrer åpenhet og innsyn i regnskap, kvalitetsindikatorer, bemanningssituasjon og pengestrømmer hos private kommersielle aktører som driver velferdstjenester med offentlig finansiering, samt at de endringer i sentrale deler av lovverket som er nødvendige for reelt innsyn i offentlig drift, også gjøres gjeldende for disse aktørene.
4. Stortinget ber regjeringen sikre at informasjon om eierskap i kommersielle selskaper som driver vel-

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Karianne B. Bråthen, Per Vidar Kjølmoen, Tobias Hangaard Linge og Solveig Vitanza, fra Høyre, Guro Angell Gimse, Olve Grotle og Lene Westgaard-Halle, fra Senterpartiet, Jenny Klinge, lederen Willfred Nordlund og Per Olav Tyldum, fra Fremskrittspartiet, Sivert Bjørnstad og Bengt Rune Strifeldt, fra Sosialistisk Venstreparti, Torgeir Knag Fylkesnes, fra Rødt, Geir Jørgensen, fra Venstre, Alfred Jens Bjørlo, og fra Miljøpartiet De Grønne, Rasmus Hansson, viser til Dokument 8:33 S (2022–2023) om å sikre innsyn i alle offentlig finansierte velferdstjenester. Komiteen viser til næringsministerens brev av 21. november 2022 med statsrådens vurdering av representantforslaget. Brevet er vedlagt innstillingen. Komiteen viser til at regjeringen har et arbeid på gang som skal svare på flere av spørsmålene fra forslagsstillerne. 12. august 2022 ble det satt ned et utvalg som skal levere en NOU til Kommunal- og distriktsdepartementet innen 20. juni 2024. Utvalget skal blant annet se på hvilke krav til åpenhet om økonomi, eierskap og driftsavtaler som skal stilles til kommersielle aktører, under forutsetning

av at kommersielle aktører skal utgjøre en del av tilbudet i den offentlige velferdstjenesten. Komiteen vil understreke viktigheten av at omfattende endringer i velferdstjenesten blir gjenstand for grundige utredninger og offentlige høringer, slik at best mulig tjenester for befolkningen blir sikret.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet deler synet som fremmes av forslagsstillerne og av statsråden i hans brev til komiteen, når det gjelder behovet for mer innsyn i og åpenhet om økonomi og arbeidsforhold i kommersielle selskaper som leverer offentlig finansierte velferdstjenester.

For disse medlemmer er det likevel viktig å vise til at regjeringen har nedsatt Avkommersialiseringsutvalget, som vil se på om, og eventuelt i hvilken grad, kommersielle aktører skal ha tilgang til å levere velferdstjenester. Utvalget skal levere sin utredning i form av en NOU innen 20. juni 2024.

Disse medlemmer viser til at utvalget videre vil utrede om det bør stilles krav til åpenhet om økonomi, eierskap og driftsavtaler dersom det fremdeles åpnes for kommersielle aktører. Disse medlemmer mener derfor at forslagene 1–3 i representantforslaget er ivare tatt gjennom nevnte utvalgsarbeid.

Videre viser disse medlemmer til at offentligheten med hjemmel i aksjeloven og allmennaksjeloven har rett på innsyn i hvem som er aksjeeiere i norske aksje- og allmennaksjeselskaper. Ut over dette viser disse medlemmer til registeret for reelle rettighetshavere som er under utvikling. Etter disse medlemmers syn vil hjemlene i aksjeloven og allmennaksjeloven, samt registeret for reelle rettighetshavere ivareta offentlighetens behov for å vite hvem som er eiere i norske selskaper.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Miljøpartiet De Grønne er opptatt av at offentlige, ideelle og private må samvirke for å løse morgendagens utfordringer i helse- og velferdssektoren. Norge ligger på toppen i Europa i ressursbruk til helse- og omsorgstjenestene. Vi har høyest andel sysselsatte, og er blant landene som bruker mest av fellesskapets penger på disse tjenestene, ifølge Helsepersonellkommissjonen. Samtidig sier Helsepersonellkommissjonen at etterspørselen etter helsepersonell vil øke så mye at det er fare for at kommuners helse- og omsorgstjenester bryter helt sammen. De sier videre at det ikke er mulig å bemanne seg ut av utfordringene, og at bruken av velferdsteknologi i omsorgstjenestene blir stadig mer utbredt. Innovasjon, ny teknologi og digitale hjelpemidler i helse- og omsorgstjenestene har bidratt til bedre kvalitet og større omfang av tjenester.

Det vises til Helsepersonellkommissjonens NOU 2023:4, Tid for handling – Personellet i en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste, der det står at

«Produktiviteten innen helse- og omsorgstjenester er vesentlig lavere enn produktiviteten for hele økonomien som helhet. Gjennomsnittet av de årlige vekstene over perioden for alle næringer er 2,4 prosent, mens gjennomsnittlig årlig produktivitetsvekst for helse- og omsorgstjenester er i underkant av 0,6 prosent. Det er derfor viktig å legge til rette for at helse- og omsorgstjenestene produseres effektivt. Dette bidrar både til bedre og billigere tjenester, men også til at sysselsettingen i helse- og omsorgstjenestene ikke svekker tilgangen på kompetent arbeidskraft i andre offentlige næringer og i privat sektor.»

Videre står følgende i NOU 2023:4:

«Utgiftene til helse- og omsorgstjenestene har i mange tiår økt mer enn verdiskapingen i Norge og disponible inntekter for staten. Det fremtidige handlingsrommet i de offentlige finansene vil reduseres merkbart i årene fremover, i takt med reduksjonen i skatteinntekter fra petroleumsvirksomheten. Dette vil bli svært krevende for politikerne i årene som kommer fordi de vil måtte prioritere mye hardere enn tidligere. En større bekymring for Helsepersonellkommissjonen, er at antallet sysselsatte i helse- og omsorgstjenestene i mange år har økt, og legger beslag på en stadig økende andel av samlet sysselsetting i Norge. I dag jobber mer enn 15 prosent av de sysselsatte i Norge i helse- og omsorgstjenestene [...] denne andelen er høyere i Norge enn i samtlige andre EØS-land»

Disse medlemmer er av den oppfatning at Norge må legge til rette for en sterk offentlig sektor innenfor helse og velferd, og at det må arbeides langs flere akser for å trygge framtidens helse- og omsorgstjenester. Man må sørge for at både kommuner, helseforetak og statlige instanser er attraktive arbeidsplasser, og at tjenestene organiseres smartere. Disse medlemmer mener også at man må ta alle gode krefter i bruk for å møte framtiden i helse- og velferdssektoren i Norge. Man har gjennom mange år hatt en velferdsmiks som har tjent innbyggerne godt, og som har gitt valgfrihet til brukere og stimulert til økt innovasjon og nytenkning i tjenestene. Disse medlemmer vil at private og ideelle skal bidra som et supplement til den offentlige helse- og velferdstjenesten.

Disse medlemmer mener man må legge til rette for at det blir enklere for offentlig, privat og ideell sektor å samhandle. Det offentlige må slippe til både gründere, små og mellomstore og større bedrifter, for å samhandle for bedre og mer effektive løsninger.

Disse medlemmer er bekymret over regjeringens ønske om å avkommersialisere helse- og omsorgstjenestene, og mener dette vil bidra til at man ikke får løst framtidige utfordringer. Disse medlemmer er også bekymret for at dette representantforslaget går for langt i å skape byråkrati for kommersielle og ideelle til-

bydere, som vil gjøre det vanskeligere å bidra inn i velferdsmiksen.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre merker seg at det som etterspørres i representantforslaget, i store trekk er tilgjengelig gjennom informasjon for lovlige AS og lovreguleringer for næringsvirksomhet. Disse medlemmer er av den oppfatning at det er kvaliteten på velferdstjenestene som er det viktigste, og ikke hvem som yter dem. Høye krav til velferdstilbud er viktig uansett om de er offentlig, ideelt eller kommersielt driftet. Disse medlemmer viser til at privat næringsliv er Norges økonomiske rygggrad, og at private velferdstjenester er en viktig del av denne sektoren. Disse medlemmer mener at både foreliggende representantforslag og regjeringen bidrar til å mistenkeliggjøre og stigmatisere de som driver denne type næringsvirksomhet. Disse medlemmer merker seg høringsinnspillet fra NHO Geneo, som tilbakeviser påstander i representantforslaget som ubegrunnede, som f.eks. påstanden om at private kommersielle sykehjem ofte ikke rapporterer inn avvik eller bemanningssituasjon. Disse medlemmer registrerer at representantforslaget fremmer en rekke påstander som ikke dokumenteres.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne viser til at offentlige tjenester er underlagt lovverk som regulerer offentlig innsyn og rettssikkerhet. Alle som ønsker å se hvordan kommunale sykehjem eller barnehager forvalter midlene sine, kan få innsyn i det. Når velferdstjenester settes ut til private, kommersielle aktører, blir informasjonen om drift, bemanning og kompetanse derimot omgjort til forretningshemmeligheter og unntatt offentlig innsyn. Kommersielle selskaper kan nekte å gi innsyn på bakgrunn av at dette er forretningshemmeligheter.

Disse medlemmer viser til Aftenpostens dekning av kommersielle barnevernsaktører høsten 2022. Dekningen illustrerer tydelig hvorfor det trengs mer gjennomsiktighet hos private velferdsleverandører. Omfanget av arbeidet med å se en helt grunnleggende del av velferdssystemet i kortene er omfattende og krever tid og ressurser typisk forbeholdt store redaksjoner med spesialisert kompetanse. Dermed vet offentligheten lite om hva skattepengene som bevilges til velferdstjenester som er drevet av kommersielle aktører, går til. Disse medlemmer mener at det gir et demokratisk underskudd på helt sentrale samfunnsområder.

Disse medlemmer viser til at kommersielle velferdstjenester i stadig økende grad er dominert av aktører med sentralisert eierskap gjennom store kjeder eller utenlandske oppkjøpsfond. Samlet tas milliarder ut fra

fellesskapets midler som er bevilget til velferd, til profitt for eiere av kommersielle selskaper.

Disse medlemmer viser til at en av Velferdstjenesteutvalgets viktigste konklusjoner i NOU 2020:13 – Private aktører i velferdsstaten – var at det var umulig å kartlegge hvor mye penger kommersielle aktører tar ut i profitt, fordi tallgrunnlaget er svakt og vanskelig tilgjengelig. Utvalget slo fast at det for fremtiden bør bli mye enklere å gjennomføre kartlegging og analyser av kommersielle leverandører av offentlig finansierte velferdstjenester. Et samlet utvalg tilrådte derfor at det skulle settes i verk tiltak for økt transparens om eierskap, organisering og økonomi hos private aktører som leverer velferdstjenester med offentlig finansiering. Disse medlemmer kan ikke se at det er noen direkte motsetning mellom det vedliggende forslaget og oppdraget gitt til det regjeringsnedsatte Avkommersialiseringsutvalget.

Disse medlemmer viser til at under dagens regulering får media svært begrensede muligheter for å undersøke pengestrømmer, folkevalgte får ikke full informasjon om hva skattebetalernes penger brukes til, fagforeninger får begrenset sine muligheter til medbestemmelse og pasienter, brukere, foresatte og pårørende mister muligheten til å ta informerte valg.

Disse medlemmer mener det er nødvendig å sikre at man har innsyn i hvordan midlene det offentlige bevilger til velferd, blir brukt, og i innholdet i tjenestene.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreslå lovendringer som sikrer offentlig innsynsrett i alle opplysninger, inkludert om økonomi og arbeidsforhold, som er nødvendige for å føre kontroll med kommersielle aktører som leverer offentlig finansierte velferdstjenester.»

«Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige lovforslag som sikrer åpenhet og innsyn i regnskap, kvalitetsindikatorer, bemanningssituasjon og pengestrømmer hos private kommersielle aktører som driver velferdstjenester med offentlig finansiering, samt at de endringer i sentrale deler av lovverket som er nødvendige for reelt innsyn i offentlig drift, også gjøres gjeldende for disse aktørene.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener det er et paradoks at man skal ha helt ulik mulighet til innsyn avhengig av om offentlig finansierte velferdstjenester drives i offentlig eller kommersiell regi.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen underlegge private virksomheter som driver offentlig finansierte velferdstjenester, samme krav om å følge arkivlova,

offentleglova og forvaltningsloven som offentlige virksomheter, og komme tilbake til Stortinget med eventuelle nødvendige forslag som sikrer dette.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til at arkivlova, offentliglova og forvaltningsloven i hovedsak er tilpasset til offentlig myndighetsutøvelse og annen offentlig virksomhet. Disse medlemmer mener det er lite treffsikkert å gi de offentligrettslige lovene anvendelse for private virksomheter, og det vil kunne påføre helt uforholdsmessige byrder, dvs. kostnader. Disse medlemmer er av den oppfatning at behov for tilsyn og kontroll best dekkes ved plikt til informasjon, der de foretakene det gjelder, blir pålagt å sammenstille og gi den informasjonen til offentlige myndigheter som er tilpasset den konkrete kontrollen.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at informasjon om eierskap i kommersielle selskaper som driver velferdstjenester med offentlig finansiering, er tilgjengelig, slik at det framkommer hvem som er ansvarlig for velferdstjenesten.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til at ansvarlig for velferdstjenesten er den virksomheten som etter avtalen skal yte tjenesten. Det er styret i en virksomhet som er ansvarlig for organiseringen av virksomheten, og for at virksomheten etterlever både offentlige reguleringer og avtaler som er inngått. Disse medlemmer viser også til at enhver har rett til å gjøre seg kjent med hvem som er aksjonærer i et aksjeselskap, og offentlige myndigheter har rett til å få identifisert den som reelt kontrollerer eller eier et selskap. Disse medlemmer opplever forslaget som et forsøk på å slå inn åpne dører.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti ønsker å understreke at det er et offentlig ansvar å sørge for velferd til alle. Større innslag av private tilbydere av velferdstjenester bidrar til å undergrave dette ansvaret og svekker den demokratiske styringen av tilbudet. Dette medlem mener at for å sikre en demokratisk styring av private og offentlige tilbydere av velferdstjenester så trengs mer åpenhet enn i dag.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre tiltak for økt transparens om eierskap, organisering og økonomi hos

private aktører som leverer velferdstjenester med offentlig finansiering.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen foreslå lovendringer som sikrer offentlig innsynsrett i alle opplysninger, inkludert om økonomi og arbeidsforhold, som er nødvendige for å føre kontroll med kommersielle aktører som leverer offentlig finansierte velferdstjenester.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige lovforslag som sikrer åpenhet og innsyn i regnskap, kvalitetsindikatorer, bemanningssituasjon og pengestrømmer hos private kommersielle aktører som driver velferdstjenester med offentlig finansiering, samt at de endringer i sentrale deler av lovverket som er nødvendige for reelt innsyn i offentlig drift, også gjøres gjeldende for disse aktørene.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen sikre at informasjon om eierskap i kommersielle selskaper som driver velferdstjenester med offentlig finansiering, er tilgjengelig, slik at det framkommer hvem som er ansvarlig for velferdstjenesten.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen underlegge private virksomheter som driver offentlig finansierte velferdstjenester, samme krav om å følge arkivlova, offentliglova og forvaltningsloven som offentlige virksomheter, og komme tilbake til Stortinget med eventuelle nødvendige forslag som sikrer dette.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen innføre tiltak for økt transparens om eierskap, organisering og økonomi hos private aktører som leverer velferdstjenester med offentlig finansiering.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:33 S (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar, Tobias Drevland Lund og Hege Bae Nyholt om å sikre innsyn i alle offentlig finansierte velferdstjenester – vedtas ikke.

Oslo, i næringskomiteen, den 21. februar 2023

Willfred Nordlund

leder

Guro Angell Gimse

ordfører

